

Dokter Willem Pantin uit Tielt, en de humanistenkring te Brugge in de zestiende eeuw

In de geweldige geestelijke stroming die het humanisme tijdens de zestiende eeuw is geweest, hebben de geneeskundigen een belangrijk aandeel gehad. Zij ontbreken nooit waar een intens en vernieuwd intellectueel leven doorbreekt of armslag krijgt. Dit is meer dan waar ook in Europa, in de Nederlanden het geval geweest. De impuls ging hoofdzakelijk uit van Leuven waar eender gestemde mannen elkander troffen om en in de universiteit. Ook Brugge was een verzamelpunt van schrandere geesten en in de laatste helft van de jaren 1500 was heel West-Vlaanderen een broedplaats van vernuft dat zich in de motieven, door de renaissance aktueel gemaakt, uitvierde. Wijsgeren, taalkundigen van allerlei pluimage, hoogleraren in de medicijnen en in de rechten, diplomaten, dichters, schilders, artsen, wiskundigen werden er geboren, kwamen er op geestelijke speurtocht, gingen er zich vestigen of moesten van daar uitwijken. De beoering op het religieuze, het politieke en het wetenschappelijke terrein riep, als nooit te voren, sluimerende energieën wakker en bracht mannen bijeen die door een gemeenschappelijk ideaal bezielde en met een zelfde intellectuele kracht toegerust waren.

We willen thans de aandacht vestigen op een kring van geleerden die omstreeks het jaar 1575 te Brugge een haard van humanistische bedrijvigheid vestigden en in druk geestelijk verkeer leefden. Zij hemelden weliswaar elkander op en schreven verzen in het latijn of in het grieks op elkanders boeken, maar zij publiceerden ook geschriften waarvan de betekenis ver boven het

banale uit reikte. Er waren onder hen een tweetal geneesheren die op hun eigen werkterrein sporen hebben verdiend die het memoreren waard blijven. Achteraf gezien, verwondert het allerminst dat deze mannen elkander zochten en vonden, want hun aktieveld was door dezelfde motieven geïnspireerd : hun belangstelling lag bij de prestaties van de oudheid, het leidmotief van de hele renaissance. De meeste artsen van toen hadden een literaire en filosofische vorming gekregen en waren pas daarna in de geneeskunde gaan studeren. Niet zelden ging het andersom. De afstand tussen het literair-filosofische en het medische was toen niet zo groot als thans, dat lag in de aard der dingen : de renaissancegeneeskunde voedde zich uitsluitend met de medische kennis van de oudheid. De aantrekkings- en wervingskracht van deze laatste was zo sterk dat slechts weinig geneeskundigen tegen de stroom op roeiden en aan andere inspiratiebronnen gehoor verleenden.

* * *

Het bedoelde humanistische „cenakel” van Brugge bestond uit :

1. Jan Leernout (Janus Lernutius), in 1541 te Brugge geboren en er overleden in 1619. Hij was een voornaam latijns dichter, vriend van Justus Lipsius die bij hem inwoonde vooraleer naar Leiden te vertrekken en dien hij daar bezocht in 1578, in gezelschap van Victor Ghyselincq; meermalen was Lernutius schepen van Brugge, hij werd door Alva als zeer verdacht aangezien en had een tamelijk bewogen leven, inkluis gevangenschap¹.

2. Adolf Meetkerke, te Brugge in 1528 geboren en te Londen in 1591 overleden; hij was een hellenist die Theokritos in latijnse verzen vertaalde. Na eerst schepen te Brugge te zijn geweest, kreeg hij diplomatieke zendingen

¹ *Biogr. Nationale*, XI, 631.

gen te vervullen; verdacht de ideeën van de nieuwe orde te zijn toegedaan, moest hij uit het zuiden de wijk nemen en in het noorden om asiel verzoeken bij Willem de Zwijger².

3. Franciscus Nans(ius), te Izenberge in 1525 geboren en te Dordrecht in 1595 overleden. Hij bezorgde te Parijs een uitgave van Plato; hij was schepen van het Brugse Vrije, week uit naar Leiden en werd daarna leeraar aan de latijnse school te Dordrecht³.

4. Frans de Maulde (Franciscus Modius) in 1556 te Oudenburg geboren, in 1597 te Aire in Frankrijk overleden. Ook hij had een zeer bewogen leven; hij gaf onderwijs te Luik, Antwerpen en Keulen, was dichter en jurist, publiceerde tal van latijnse manuskripten uit nederlandse, franse en duitse bibliotheken; was zeer bevriend met Justus Lipsius⁴.

5. Hubert Goltz(ius), te Venlo in 1526 geboren, te Brugge in 1583 overleden. Had een grote faam als etser en muntkundige; hij publiceerde een atlas van Julius Caesar's munten die hij over heel Europa verzameld had⁵.

6. Victor Ghyselinck (Giselinus), te Zandvoorde in 1543 geboren, in 1591 als stadsarts te St.-Winoksbergen overleden. Hij promoveerde te Dôle tot doctor in de medicijnen; gaf o.m. te Antwerpen Sulpicius Severus uit; reisde veel, verbleef enige tijd te Leiden bij Lipsius en voerde met alle europese humanisten een drukke briefwisseling⁶.

7. Willem Pantin(us), omstreeks 1500 te Tielt geboren, in 1581 te Brugge overleden. Hij was zeer bevriend met Vesalius; meer geneesheer dan dichter, liet hij te

² *ibid.*, XIV, 277.

³ *ibid.*, XV, 425.

⁴ *ibid.*, XIV, 921.

⁵ *ibid.*, VIII, 94.

⁶ *ibid.*, VII, 787.

Basel bij Operinus in 1552 een kommentaar op *De Re Medica* van Celsus verschijnen; hij speelde een rol in de brugse politiek⁷.

Bij de deelgenoten van het cenakel uit Brugge, dat Justus Lipsius als het Athene van het noorden bestempelde, kan men ook Petrus Dacquet(ius) rekenen, een te Veurne geboren arts die er stadsgeneesheer was, en te Leuven een tijdje vrij docent is geweest⁸.

Al deze mannen, humanisten van het beste allooi, waren met elkander door de hartstocht tot de antieke literatuur verbonden; ze waren, zo ze al niet openlijk voor de reformatie uitkwamen, toch niet altijd zuiver op de graat wat de roomse leer betreft en moesten hun vrijzinnigheid vaak duur bekopen. De artsen Ghyselincx en Pantin deelden de bewogen lotgevallen en de drukke geestelijke activiteiten van hun meer letterlievende spitsbroeders; op leven en dood bleven zij allen verenigd in hetzelfde streven, zij hielpen elkander waar het kon voor hun studies en hun publikaties, en deelden vaak elkanders brood en zorgen.

*
* *

In de bedrijvigheid van deze en veel andere humanistische artsen kan het als een opvallend verschijnsel aangestipt worden dat één latijnse auteur hun voorkeur geniet, met name Aulus Cornelius Celsus. De voornaamste reden ligt in het oeuvre zelf van deze schrijver. Of hij al dan niet een geneesheer was, werd nooit uitgemaakt, maar hij is de auteur van het merkwaardig *De Re Medica*, een encyklopedisch geschrift dat de geneeskunde van de oudheid tot onderwerp heeft. De renaissance had heel vroeg de opmerkelijke kwaliteiten van Celsus onderkend; paus Nikolaas V had het manus-

⁷ *ibid.*, XVI, 565.

⁸ *ibid.*, IV, 611.

kript ontdekt en in 1478 kwam het reeds te Firenze als het eerste medisch boek van de jonge pers. Het waren de stylistische hoedanigheden van *De Re Medica* die de humanisten bekoorden; de auteur is inderdaad een van de grote latijnse klassieken, zijn bijnaam „Cicero der geneesheren” is naar onze mening meer vleidend voor Cicero dan voor Celsus.

Zeer druk werd *De Re Medica* bekomentarieerd vanaf de 15e eeuw; tot het jaar 1600 hebben we vieren-twintig uitgaven kunnen identificeren, van 1600 tot 1800 evenveel en van dat jaar tot heden werden nog tal van volledige uitgaven bezorgd; de Harvard University Press bracht in 1938 een uitgave met engelse vertaling.

In de Nederlanden zagen, in de zestiende eeuw alleen, vier gehele of gedeeltelijke Celsusuitgaven het licht. De spoorslag tot de liefde voor deze medische auteur is uit één bron ontsproten; ze ligt n.m. bij Jeremias Triverius, te Leuven eerst hoogleraar in de filosofie, later in de geneeskunde (Brakel 1504-Leuven 1554), die te Antwerpen in 1539 bij Mattias Cromme een eerste Celsus met kommentaar liet verschijnen.

In 1552 gaf Willem Pantin opnieuw Celsus uit, te Basel, bij de renaissancedrukker J. Oporinus.

In 1558 verscheen te Leuven bij Maria Bergagne een Celsus met kommentaar van Jodocus van Lommen (1500-1572). De auteur was een arts uit Buren die te Doornik en te Brussel praktijk uitoefende en te Madrid overleed waar hij lijfarts van Filips II was. Wij vonden zes heruitgaven van diens Celsus in de achttiende eeuw.

In 1592 liet Boudewijn Ronsse (?-1596) uit Gent bij Plantin, te Leiden, een Celsus met kommentaar verschijnen waarvoor hij de uitgave van Triverius tot uitgangspunt nam.

Veruit de meest verzorgde en meest imponerende zestiende eeuwse editie van Celsus' *De Re Medica*, is het folio van Pantinus. Uit het leven van deze laatste zijn enkele bijzonderheden bekend die het humanistencenaikel van Brugge waartoe hij behoorde in het daglicht plaatsen.

Willem Pantin werd te Tielt heel in het begin van de jaren 1500 geboren. Hij studeerde in de medicijnen te Leuven samen met zijn vriend uit Veurne, Pieter Dacquet. Beiden waren nauw verbonden met hun leermeester Triverius die hun een tijdje privatissimum over Celsus liet geven. Van af 1551 vindt men Pantin als stadsarts te Brugge gevestigd. Van uit die stad dateerde hij zijn Celsus die in maart 1552 van de pers kwam en aan de brugse stadsmagistraat opgedragen wordt. Omstreeks die tijd nam ook zijn aktiviteit met de andere humanisten van Brugge een aanvang; zij zou duren tot de laatste onder hen overleed. Pantin stierf ongehuwd te Brugge in 1583; hij werd in St.-Walburgakerk begraven. Valerius Andreas⁹ vertelt een koddige anekdote over de arts: vijandige benden rukten op zekere dag dreigend Brugge binnen; Pantin die in de lokale politiek een rol speelde, zou de rebellen ongewapend te gemoet trekken met geen ander wapen ter verdediging dan twee boeken waarvan hij de ene van voren en de andere van achteren op zijn wambuis had bevestigd.

Naast Pantinus' mooie Celsusuitgave, vindt men, verstrooid in de geschriften van zijn humanistische geestesgenoten enkele sporen van zijn belletristische bedrijvigheid. Hij dichtte o.m. latijnse verzen ten geleide van hun boeken; de schuld hiervoor werd met verzen hunnerzijds ingelost; het was nogal vaak een wederkerige bewondering, maar het belette niet dat met goede munt werd

⁹ *Bibliotheca Belgica*, Lovanii, 1643, blz. 331.

terugbetaald; soms treft men stukjes van fijne smaak onder die poëtische complimenten aan.

Voor de etser-muntkundige Hubertus Goltzius schrijft Pantin het eerste gedicht in diens *C. Julius Caesar*¹⁰ waarvoor ook Nansius, Cruckius, Casembroot, Meetkerke en nog zestien andere van de beste humanisten uit Brugge en Antwerpen hun muze laten zingen in griekse en latijnse distichons of aleksandrijnen. Onder al die stukjes is dat van Pantin het mooiste; het is beeldrijk, zeer rytmisch, voor een humanist niet langwijlig uitgesponnen, met een snufje horatiaanse lyriek gekleurd. Wanneer Goltzius zijn *Thesaurus Rei antiquariae* uitgeeft¹¹ schrijft Pantin weer een stukje van 10 verzen waarin hij op de naam van Hubertus Goltzius allerlei poëtische alluzies ten beste geeft.

J. Lipsius die met zijn humanistische vrienden een drukke briefwisseling voerde, doet op de artsen van het brugse cenakel die hij ter plaatse had leren kennen, een beroep voor allerlei inlichtingen; Victor Ghyselincq moet Lipsius meer dan Pantin dienstig geweest zijn, want in de bundel zijner *Epistolarum Quaestionum*¹² vindt men diens naam vaak vermeld, doch hij klaagde er bij Lernutius en de anderen over dat Ghyselincq zo'n traag korrespondent was en hij verzocht hen met aandrang de man aan te porren. Omdat hij vernomen heeft dat Pantin zo „assiduum” is in de geschriften van Plinius, vraagt Lipsius diens mening over een betwiste passage van de latijnse auteur.

Janus Lernutius, zeker de beste uit de pleiade van humanistische dichters, bedacht zijn vrienden-artsen uit het brugse cenakel met veel lieflijks; ook zijn voorkeur ging naar Victor Giselinus, een dromend maar merkwaardig erudiet; wanneer hij aan J. Lipsius ele-

¹⁰ Brugge, 1563.

¹¹ Antwerpen, Plantin, 1579.

¹² Antwerpen, Plantin, 1585.

gieën¹³ zendt, vindt ook Pantin een plaatsje in de korrekt afgemeten vijfvoeters. De humanisten verstonden de kunst van het onderling bewieroken; ze vormden een nauw aaneen sluitend intellektualistisch genootschap, waar de ongeschreven wetten van verdraagzaamheid heersten; ze waren, in de echtste etymologische betekenis van het woord, liberale mannen, die de vrijheid van denken voor zichzelf opeisten maar ze ook zeer grif aan de anderen toestonden; sociale motieven drongen op generlei wijze tot hen door. Ze waren vernuftige fijnproevers, aristokraten van de geest, welgestelde gestudeerden die in de ivoren toren van hun geleerdheid de bakens van de europese beschaving opstelden en het vuur daarin wakker hielden. De volksgunst verafschuwden ze en kwamen daar grootmoedig voor uit; het horatiaanse motief van „odi profanum vulgus et arceo” is hun bovenal lief en zij kultiveren het met nauwgezette zorg; ze zijn allen sublieme egoïsten die sommige begrippen van sociaal altruïsme, zo die al eens de kop opstaken, hoogmoedig uitspuwden.

*
* *

We willen voor de Celsusuitgave van Pantin in het bijzonder de aandacht vragen. Ze draagt een titel die, naar tijdsgewoonte, toedracht en inhoud weergeeft: *Aurelii Cornelii Celsi, de arte Medica libri octo, multis in locis iam emendatiores longe, quam unquam antea, editi, Gulielmi Pantini Tiletani, Medici Brugensis, Amplissimi Atque eruditissimi in duos quidem priores libros Commentarii, et in reliquis Annotationes breviores, sed quae iusti Commentarii vicem, sicubi rei difficultas requirebat, explere posse videantur. Accessit quoque rerum et verborum in hisce omnibus memorabilium locupletissimus Index. Cum gratia et privilegio Imperiali ad quinquen-*

¹³ *Jani Lermutii Carmina*, Antwerpen, Plantin, 1579, blz. 42.

nium. *Basileae per Ioannem Oporinum*. Het boek (32,5 cm bij 20 cm) bevat een eerste „praefatio” van zeven en halve bladzijden met opdracht aan de brugse senaat, gedateerd te Brugge in de maand april 1551; voorts 564 blz. tekst, 32 blz. zaken- en namenregister, een halve bladzijde errata. De kolofon luidt: *Basileae, ex Officina Ioannis Oporini, Anno Salutis humanae MDLII, Mense Martio*.

Na het woord vooraf staat een zes regels lang epigram, in het grieks, van Pantin's vriend Pieter Dacquet, de stadsarts uit Veurne; het doet nogal geforceerd aan. Als woord vooraf fungeert een 48 verzen lang gedicht van de gentenaar Levinus Cotman waarin de deugdelijkheid van de geneeskunst boven al het andere en met een Pantin's wetenschap in de bloempjes worden gezet met een viermaal herhaalde griekse zinspeling op zijn naam.

De praefatio die Pantin voor zijn uitgave schrijft, deelt heel wat inlichtingen mede over de persoon, de vriendenkring en de opvattingen van de auteur.

Hij begint met de lof van Brugge te zingen. Men moet natuurlijk in aanmerking nemen dat de humanisten, zoals hun latijnse modellen, meestal in superlatieven schrijven.

De stad is één praal van monumenten, kerken en torens, haar inwoners zijn een enige schittering van luister, weelde, fijne manieren, geleerdheid en beschaving; daar bloeit vast en trouw het oude geloof, de mannen zijn er vroom en van een onbesproken levenswandel, nergens zijn de rechters zo rechtvaardig, de geneesheren zo geleerd, de wijsgeren om ter meest met wetenschap uitgerust; te Brugge bloeien de profane letteren en wordt de godsgeleerdheid beoefend, en zo voort. Het waren Pantinus' leuvense leermeesters die hem Celsus leerden kennen. Toen hij „nolens volens” aan de universiteit tot het geven van lezingen werd gesommeerd, verkoos

hij Celsus in zijn kolleges te commentariëren : de griekse artsen zijn er al genoeg aan de dagorde, meent hij, en de arabieren bekoren hem niet. Hoe langer hij met Celsus omging, hoe meer hij van hem ging houden, hoe dieper hij hem ging instuderen, hoe nauwgezet hij het geschreven kommentaar ging verzorgen, hoe beter hij zijn auteur ging begrijpen en helemaal in hem opgaan. Met die liefde en kennis uitgerust kwam Pantin te Brugge aan; Celsus liet hem nu minder los dan ooit. Pieter Dacquet, de immer trouwe met wie hij te Leuven zijn studies en zijn voorliefde gedeeld had, zette hem aan tot het publiceren van zijn Celsuskommentaar, hij zou een handje toesteken. Zo geschiedde het. De tekst werd nagekeken door Dacquet, door Casembroot; Andreas Vesalius die omstreeks die tijd te Brugge moet geweest zijn, lichtte hem voor met woord en geschrift; de bruggeling Cornelis Baersdorp, hofarts van Keizer Karel, werd ter hulp geroepen; ook Triverius moedigde hem aan; brugse kanunniken, humanisten van de bovenste plank, lieten zich niet onbetuigd; Antonius Schoonhove, geleerde schrijver en lid van St.-Donaaskapittel, schonk een zeldzaam venetiaans Celsuseksemplaar uit zijn rijke bibliotheek. Het was bijna te veel van al het goede en de schrik sloeg hem een wijl om het hart, maar toch trotseert hij elke kritiek door nog nauwkeuriger op alles te letten; hij onderschat zijn taak allerminst, maar hij zal volharden. Laat de brugse magistraat die in het landsbestuur grote vlijt aan de dag legt, Pantin tot voorbeeld strekken, want de bescherming van de volksgezondheid wordt hier ter hart genomen; het is nodig want onbevoegden worden opdringerig, goede en geleerde artsen ontbreken, kwakzalvers worden talrijk, het krioelt van urinekijkers, de oude geneeskunst, dochter van de wijsbegeerte, gaat te loor, nu regeert alleen maar de „matella” (waterpot). Zo wij aan die dwaze plebejische vooroordelen het oor willen lenen, zijn wij er bijna

toe gedwongen van artsen zieners, en van genezers toekomstvoorspellers te worden alsof wij, in de plaats van gewone stervelingen, van God gezonden schreeuwerige rondlopers zouden zijn. Men moet terug naar de bronnen, naar de studie van de antieke geneeskunde, de echte geneeskunde, naar Celsus.

Pantinus' commentaar op Celsus' eerste boek is zeer uitvoerig en overvloedig met marginale verwijzingen naar de bronnen voorzien, telkenmale in de tekst een auteur vernoemd wordt; daarenboven geeft de arts Pantin een verklaring bij de technische woorden in een lange „enarratio” volgens zijn eigen opvatting; het is niet alleen tekstkritiek, maar voornamelijk feitenkritiek. Tekst en commentaar van het eerste Celsusboek nemen 136 bladzijden van de foliant in beslag.

Het tweede boek van de „libri octo” gaat van blz. 137 tot 329 en vangt aan met een opdracht aan de magistraat van het Vrije. Deze landsbestierders worden, even uitvoerig als hun kollega's van Brugge-stad, bedacht met een praefatio die een heel programma behelst en een nieuw aspekt van Pantin's persoonlijkheid blootlegt in verband met zijn medische en humanistische werkzaamheid. De bijzondere inhoud van Celsus' tweede boek is daartoe de aanleiding want het behandelt de hygiëne en de ziekte in het algemeen en zo worden individuele standpunten daarin betrokken waarvoor ook anderen dan geneesheren interesse koesteren. Het belang van die standpunten kan aan geen ontwikkeld man ontgaan en zeker zal het kollege der „zeer aanzienlijke en zeer doorluchtige” heren die het Brugse Vrije zo voortreffelijk regeren, Pantin's advies op prijs stellen, en hijzelf is met de gunst van de opdracht, die zij van zijn nederigheid zo welwillend aanvaardden, zeer gevleid.

De „praefatio” van het tweede Celsusboek begint met vast te stellen hoe in vreedestijd al wat maar enigszins geleerd is aan 't schrijven gaat, nu meer dan ooit

vindt Pantin, het is een verderfelijke gewoonte, een „cacoethes”; men wordt als het ware de adem afgesneden, men geraakt door die overvloed bedorven in plaats van gesticht en onderwezen; terecht heeft de overheid paal en perk aan die stortvloed gesteld. En onder diegenen die aan geneeskunde doen, wat een schuldig plichtsverzuim, wat een kwakzalversvertoog, wat een volksbedrog! ze wenden bevoegdheid op allerlei wijze voor, maar ze zijn onwetend en ze durven te schrijven, men moest ze door de macht der wet het stilzwijgen opleggen. Alleen zouden mogen publiceren wie iets goeds of iets nieuws kunnen opbrengen. Ikzelf heb mij „in humanioribus”, op allerlei geleerde dingen, d.i. op diegenen waar de humanisten zich met onledig houden, toegelegd; thans wil ik een poging doen om ook de geneeskunde daarin te betrekken, om ze door een degelijke studie beter uit te diepen, want „vagatur meus animus in res semper novas”, mijn geest is immer op het nieuwe uit, krachtens een zekere ingeboren veranderlijkheid en onbestendigheid; mijn geest kan zich niet lang met een zelfde aangelegenheid ophouden en bezig zijn, ten ware hij daar met sterke teugels aan vastgeklonken ligt. En zo ben ik bij Celsus blijven hangen aan wie ik mijn hart verpand heb. Gij zult in dit tweede boek van de latijnse auteur de schat van gezondheid uitgestald vinden, met alles wat de openbare en de private hygiëne aangaat. Ik heb alles naar best vermogen met een kritisch apparaat, vrucht van lange jaren studie, voorzien, heel de geneeskunde van de oudheid wordt daarbij in ogeschouwen genomen: dieet, voeding, rust, arbeid, ontspanning, liefde, matigheid en onmatigheid, ik heb het alles nauwkeurig verklaard en toegelicht op grond van Celsus' tekst, opdat gij, doorluchtige heren, en mijn lezers, er het grootst mogelijke nut uit zoudt trekken.

Dit tweede Celsusboek is met zijn 192 bladzijden nog uitvoeriger gekommentarieerd dan het eerste. Tekst en

kommentaar van die twee boeken bedragen bijna twee derden van de 565 bladzijden van de foliant.

De laatste zes boeken van *De Re Medica* worden vrij vlug bewerkt, met een halve bladzijde in de aandacht van de „studiosus lector” aanbevolen en met korte „annotationes” toegelicht. Deze aantekeningen zijn op het eind bijna niets meer dan een ingeschoven ondertitel, in het derde boek nog wel hier en daar iets uitvoeriger. Het zijn meestal korrekties van fouten die door jongere onderzoekers en door hem zelf werden opgespoord en nu voor goed recht gezet worden ten gerieve van diegene die „medicinae cultor et indagator nec rancidus, nec invidiosus” is. Waar die korrekties ook vandaan komen, zaak is het een goede Celsustekst tot zijn beschikking te hebben. Zo luidt het korte voorbericht van de schrijver.

De datering van de drie voorredes loopt van de maand april tot 14 augustus 1551. De foliant zelf kwam in maart van het daaropvolgende jaar te Basel van de pers. Dat Pantin in die stad en bij Oporinus (J. Herbst) verscheen, is een eretitel die voor de degelijkheid van zijn werk pleit; het garandeerde hem een grote verspreiding en bracht hem met zijn geschrift tot aanzien in de geleerdengemeenschap van geheel Europa.

*
* *

De bijdrage van de tieltse arts Pantin tot het opbouwen en in stand houden van een geestelijk patrimonium dat Zuid-Nederland zo tot eer strekt in de zestiende eeuw, is niet gering geweest. Die bijdrage is de voortzetting van een humanistische geestes- en levenshouding die te Leuven haar oorsprong nam in de universiteit, en in het humanistencenakel te Brugge tot bloei kwam. Pantin voelde zich tot Celsus aangetrokken door de aristokratische elegantie van *De Re Medica*, een van de hoofdmonumenten der klassieke letterkunst. De zuid-

nederlander moet zelf een voornaam man geweest zijn; dat blijkt uit het schoon eruditiegewrocht dat hij met de tekstkritiek op *De Re Medica* gaf; dat blijkt uit zijn relaties met het beste deel van onze humanisten en artsen. De traditie door Triverius en Lipsius loopt in hem voort, ze ontsprong met Busleyden, Erasmus en de talloze anderen; was Brabant met Leuven de bakermat, dan was Vlaanderen de koestermat van het nederlands humanisme. Onder de humanisten was Pantin zeker de geringste niet, en onder de medische humanisten dient hij met Giselinus en Triverius zelf als behorende tot de eerste rangsfiguren te worden gerekend.

Zijn opvattingen in medicis zelf zijn de neerslag van de antieke geneeskunde. Maar men leest ook van hem hoe hij een hoge dunk had van de geneeskunst en hoe zij, hier te lande, niet helemaal volgens zijn goedvinden door zijn ambtsbroeders uitgeoefend werd. Pantin komt ons voor te behoren tot die niet konformistische geesten die de daagse gunsten niet opzoeken, doch liefst zelfstandig staan. Die onafhankelijkheid was hen een nooddrift tot het in stand houden van hun persoonlijkheid.

DR. L. ELAUT